

(Foto's A. J. Wuestman, Harderwijk)

Zondagsrust in de thuishaven

W. Broos

PALINGVISSERS

BELEVENISSEN VAN
EEN KRANTENMAN

Als pseudo-palingvisser aan boord van een botter.

U weet natuurlijk wat een schavot is. En al heeft u de „nor” nog nooit van binnen gezien, de betekenis van dit woord zult u wel kennen. Maar als u weten wilt, wat in Volendammer visserskringen onder dergelijke griezeligheden wordt verstaan, moet u eens een reisje meemaken met een van die notedopjes, die thuis horen in de vele havens en haventjes rond het IJselmeer. Dan zult u nog veel meer merkwaardige dingen beleven.

In dit artikel willen we u er iets van vertellen.

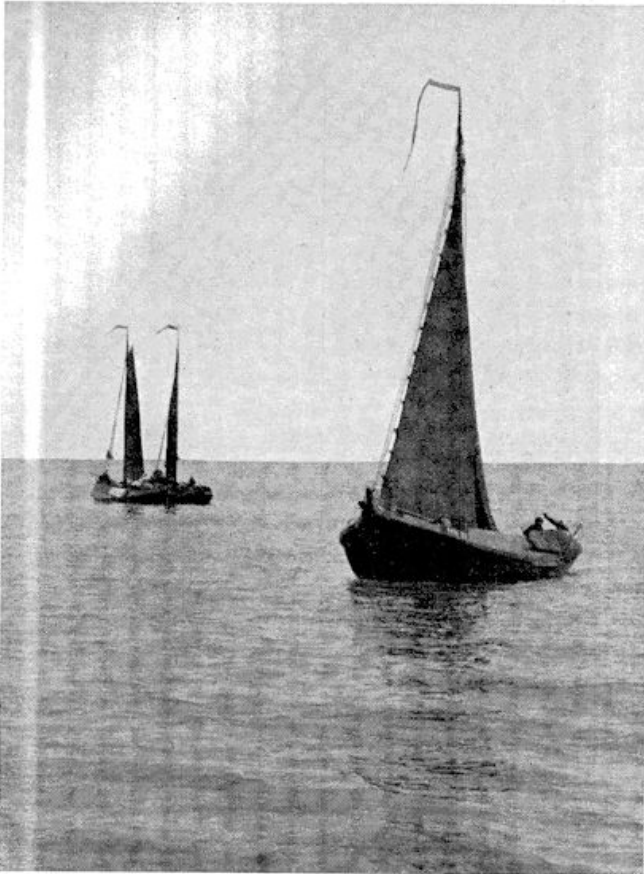
Het hotel

'n Beetje bibberend en nog wat onwennig zit de krantenman, als de bekende kat in 't pakhuis, op de deken. Nee, dat is geen product uit de beroemde Zaalbergfabrieken en 't heeft evenmin wat met een R. K. geestelijke te maken. De deken is hier het

diepe gedeelte van de palingbotter, die de eerste dagen ons drijvend hotel is.

Stel u echter niet te veel voor van dit hotel. U zult hier geen warm en koud water vinden (wie zich wassen wil, vindt overboord water genoeg, maar een goeie visserman wast en scheert zich maar eens per week, n.l. Zaterdag als hij weer bij moeder de vrouw thuis is!). Maakt u zich in de botter ook geen illusies van een opgemaakt bed of een springmatras. De slaapsalon heet hier de kooi: een laag nauw hokje achterin 't vooronder, waarin 't echter goed maffen is. Ondanks de harde planken en 't gekriebel van je „tegenvoeter”. Want in de kooi lig je om-en-om, als sardientjes in een blik zodat de sokken van je „slapie” wel eens gevaarlijk dicht bij je reukorganen terechtkomen...

En als 't eten geblazen is, ontbreekt in 't vooronder de gedekte tafel met mes en vork en al die andere deftigheden. Tafels en stoelen zijn aan boord niet te vinden, maar dat mag niet hinderen. Met elkaar op de grond zitten, kan ook knus en gezellig zijn! Je zoekt maar een bord op 't schavot (de

De wind is nu wat kalmer geworden . . . .

plaats waar de eet-attributen „verankerd” staan) en je pikt met je ijzeren vork maar wat je pikken kan van het menu, dat steevast bestaat uit aard-appelen-met-paling. Alles in één pan gekookt: *de vis op de piepers!* („Komt niks van terecht,” zegt de wijze huismoeder hoofdschuddend, maar 't valt mee hoor, u verbetert zo'n doorgewinterde visser het koken en bakken niet!)

Achter de schermen

Maar dat zijn eigenlijk allemaal bijkomstigheden. Wie eisen stelt, moet niet met een palingbotter op zee gaan, maar een luxe-jacht voor zich alleen reserveren. Alleen zal hij dan nooit met het werkelijke leven kennismaken.

Sober is dat leven van zo'n aalvisser, zwaar, moeilijk en eenzaam. Wat hebben wij, mensen van de vaste wal, eigenlijk schandalig weinig weet van dat gevaarlijke vissersbestaan! Op 'n afstand vinden we het misschien hoogstens interessant of romantisch, maar verder verdiepen wij ons er niet in. Als hij maar zorgt, dat we (vooral niet te duur!) van tijd tot tijd ons visje in de winkel of aan de kar kunnen kopen. Als u echter eens achter de schermen kon kijken, misschien kreeg dan de visserman wat meer waardering en belangstelling.

Toen wij 's Zondagsavonds om 12 uur (beter gezegd Maandagochtend vroeg dus!) de Lemster haven uitzeilden, stond er een flinke bries. Maar de ware visser is niet bang voor een beetje wind! Met een stevig gangetje kwamen we buitengaats en na 'n paar uur zeilen begon — in de buurt van Urk — het eigenlijke werk: 't *uitzetten van de kuil*, of zoals ze

op zee zeggen, de „kuil”. De eenvoudigste vergelijking is een geweldig groot en lang schepnet, dat aan 't begin 'n 12 à 13 meter breed en ongeveer één meter hoog is, maar langzaam spits toeloopt als een fuik.

Heisa! daar gaat de kuil, die met ijzeren kettingen verzwaard is, overboord. 't Is niet de bedoeling dat het net zo maar ergens in 't water zweeft — nee, de paling zit in de modder en dus moet de kuil over de zeebodem worden getrokken. De touwen worden gevierd, een zware boom opzij van de botter zorgt ervoor dat het net op behoorlijke afstand blijft en dan worden de zeilen weer gehesen: de eerste trek is begonnen. Nu kan er gevangen worden!

Mits... er voldoende en gunstige wind is. Want van de wind hangt alles af. Is 't stil weer, dan kan de visserman wel in de kooi kruipen en wat gaan slapen, om de eenvoudige reden dat zijn botter met de zware kuil er achter, niet vooruit komt en het net dus niet gesleept kan worden. En zonder slepen blijft de kuil leeg! Menige botter is wel met een hulpmotortje uitgerust, maar dit gebruikt men vrijwel uitsluitend om, bij windstille, naar en van de visplaatsen te varen en slechts een enkele is een voldoende sterke motor rijk, die zo nodig en botter en kuil kan trekken. De wind is dus de grote vissersvriend. Maar ook z'n vijand soms!

De eerste vangst

Deze eerste nacht is hij ons echter goed gezind en met gezwinde gang jaagt onze botter over de korte, maar hoge rollers van 't Zuidersopje. Donker is 't, guur en koud. Hier en daar pinkelt een lichtje van een collega-visser, in de verte knipoogt de Urker vuurtoren ons vertrouwelijk toe, maar verder zwalken we hier eenzaam in de grauwe duisternis van 't wijde water. Twee van de drie vissers duiken in 't vooronder: Wel te rusten. De derde houdt letterlijk een oogje in 't zeil en op 't roer en we roken wat samen, kletsen over de visserij en z'n toekomst, over de politiek en over Indië.

Zo verstrijkt langzaam de nacht. Onze botter houdt de gang er in, de wind huilt langs de grote bruine lappen zeil en schuin achter ons hangt de kuil aan de strakgespannen touwen. 'n Meter of vijftien achter ons danst een vlaggetje-op-een-stok: dat is 't eind van de kuil. Als 't goed is, zit daar de paling in!

Als 't daglicht gaat grauwen, klinkt de roep van de roerganger: „We gaan hááááalen!” En meteen stappen de twee slapers zó van 't bed, zó aan 't werk (de visserman trekt Zaterdag thuis broek en trui pas uit die hij Zondagavond bij zijn vertrek aantrok!). Ziezo, Zuidwester op, rubber voorschoot aan: de slag kan beginnen. Eerst wordt met een lier de kuil dichterbij gehaald en dan trekken de mannen moeizaam het zware, natte net meter voor meter binnen boord. Honderden kleine dode visjes — meest spiering — hangen in de mazen: buit voor de krijsende meeuwen. Dan nadert eindelijk het „aatje” (de punt van de kuil) en de spanning stijgt. Zal er wat in zitten?

De derde man staat met een schepnet klaar — dáár komt de buit boven water. 't Is een gewriemel van je welste in 't aatje: palingen, dikke en dunne, spartelende botjes, roodgestreepte baarzen en vooral massa's kleine spierinkjes en posvisjes. De vracht is te zwaar om in één hijs naar binnen te trekken

— hup, daar doet het schepnet een greep, nog één — nog één. Dan kan de rest wel binnen komen en alles verdwijnt in de „bun”, een grote, opstaande „kist”, die in verbinding staat met 't buitenwater. Straks wordt alles wel uitgezocht en gesorteerd.

De tol moet betaald!

De kersverse visserman, die vannacht voor 't eerst voet aan boord van een botter heeft gezet, kijkt aandachtig toe. Maar toch geldt zijn belangstelling niet alleen de vangst — nee, er is nog iets anders. De sigaret smaakt 'm niet meer en de kop koffie-met-een-boterham laat hij liever staan. 't Is daar in z'n maagstreek niet in orde! 't Kriebelt en kriebelt er alsof er honderd levende palingen in rondkruipen en telkens krinkelt er zo'n gladdekker naar boven. Zou dat nou die beruchte zeeziekte zijn...?

Als de buit binnen is, gaan de zeilen en het roer weer om. Nu moet er eerst opnieuw 'n poosje gevaren worden om goede visgronden op te zoeken. Want lang niet overal kan de kuil met succes over de bodem gesleept, worden. De vissers, dit dit wijde watervlak kennen als hun broekzak, weten precies waar de gronden hoog of laag zijn, waar gevangen kan worden of niet.

't Wordt nu snel dag en in de verte trekt een trotse stoet hoge schepen voorbij. 't Zijn Urker vissers, die de Noordzee gaan opzoeken. Sinds door het leggen van de Afsluitdijk de Zuiderzee gedegradeerd werd tot IJsselmeer, vonden immers talloze vissers hier geen bestaan meer en met steun van de regering bouwden zij hun bottertjes om tot halve loggers, geschikt voor de Noordzeevisserij. Zij moeten toch varen, dat zit hun in 't bloed. En kan het niet meer op 't enge Zuidersopje, welnu,

dan maar verderop. Maar varen en vissen zullen ze!

Wat interesseert dat machtig gezicht van zo'n uitzeilende vloot echter op dit ogenblik de pseudo-palingvisser? Die maag, die maag! Nog steeds neemt de wind in kracht toe en de echte vissers zijn in hun element. Zulk weertje moeten ze hebben! Snel stuift de oude botter over de ruwe zee en 't deert hun weinig, dat de schuit z'n kop diep in de golven steekt om 'n seconde later met z'n boeg naar de wolken te wijzen. Op - neer, op - neer, op - neer! En al dat geschommel van links naar rechts, — pardon, van bakboord naar stuurboord...

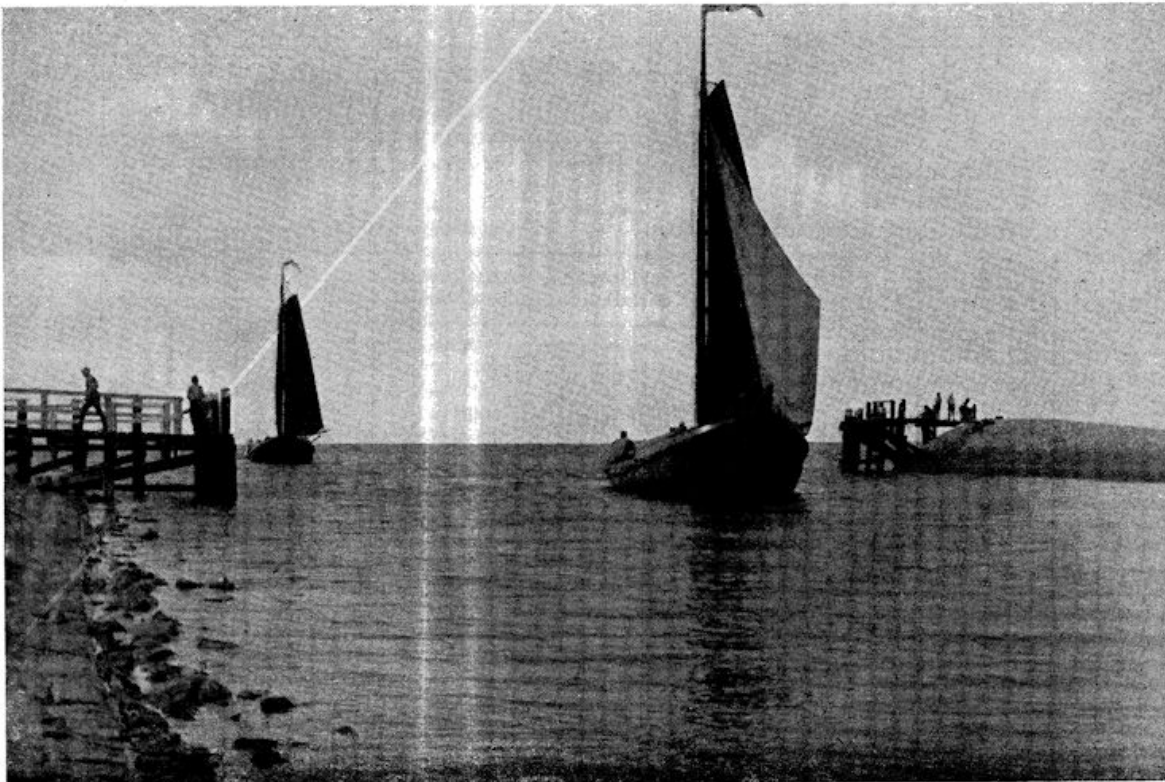
Man, man, wat ben je begonnen! Als 'n zoutzak hangt hij zo'n beetje op de deken en staart wat verdwaasd naar de verre schepen. Alleen al dat gezicht op die grauwe golvenmassa met z'n witte schuimkoppen maakt 'm misselijk.

„Ga in 't vooronder zitten,” adviseert de schipper, die wel begrijpt hoe laat 't is. Maar nee, hij is de „nor” al uit gevluht, 't is er smoorheet en benauwd bij het rokerige kacheltje. Dan nog liever in de frisse lucht, zelfs al plent er soms een fikse bui uit de jagende wolkengevaarten.

Dan, ineens, staat hij met een resoluut gebaar overeind, strompelt op goed geluk naar 't boord en... daar gaat 't! „Welja, de vissen moeten ook wat hebben, anders worden ze niet vet,” grijnslacht de schipper onbarmhartig.

Nog een paar keer herhaalt zich dat onfrisse spelletje — dan is 't 6 uur en kruipt de krantenman op de harde matras in 't vooronder, waar de zee hem al gauw in slaap wiegt.

Thuisvaart

137

De
fuik
wordt
gerepareerd

Een hard bestaan

Na een gat in de dag te hebben gemaakt, gaat 't beter. De wind is nu wat kalmer geworden en 't wordt heus nog een pleziertocht. Maar niet voor de vissers! Die hebben liever wind, hoe harder hoe beter. Anders blijft de kuil leeg en zwoegen zij voor niets.

Zwoegen, ja. Want hard is 't leven van deze harde kerels op zee, die hier dag aan dag, bij nacht en ontij, in weer en wind, bij hitte of kou rondzwalken in hun notedopjes. Die 's zomers op paling jagen, 's winters op snoekbaars en bot vissen. Die afhankelijk zijn van de elementen, méér dan in enig ander beroep. Wat 'n verschil bijvoorbeeld de ene dag of de andere! De eerste trekken na 'n flinke wind leverden elk 35 tot 40 pond paling op. Maar na uren moeizaam zeilen in een stille nacht, zat er maar een paar pond in 't „aatje“.

Eenzaam is ook hun bestaan. Meestal zijn zij de hele week van huis (tenzij de wind hen naar de thuishaven drijft) en een gezellig gezinsleven kennen zij niet. 't Is altijd maar weer varen, vissen, varen, vissen.

'n Eentonig leven, zegt u? Toch niet. Afwisseling genoeg en er is dikwijls nauwelijks tijd om te slapen; hoogstens — bij toerbeurt — een paar uurtjes rust tussen twee trekken door. Wind en tij vragen voortdurend de aandacht, het uitzetten en binnen halen van de kuil vraagt alle hens, er moet gezorgd worden voor 't eten en dan moet de vangst nog gesorteerd worden (de honderden kilo's posvis en spiering, het z.g.n. „nest“, gaat voor een prikje naar de vismeelfabrieken, alle ondermaatse paling, bot en baars gaat overboord en de meeste palinkjes gaan stuk voor stuk in 't maatkakje: wat te klein is, moet nog groeien). Neen, er is altijd, overdag of 's nachts, volop werk en de visser verveelt zich heus niet. Tenzij 't windstil is en hij, in arrenmoede, voor anker moet gaan. Maar dan wordt er ook niets verdiend...

De vis wordt duur betaald

Ja, dat verdienen. De afgelopen zomer is een best seizoen geweest voor de palingvisser (thans is de vangst tot Maart verboden en wordt er op snoekbaars en bot gejaagd). Doordat de Regering voor aal en paling namelijk *geen* maximum-prijzen had vastgesteld, maakte de visser zeer behoorlijke besommingen. Twee gulden voor 't pond was geen zeldzaamheid. De visliefhebber aan de wal betaalde echter toch altijd nog ongeveer het dubbele voor een pondje gerookte paling! Hierbij moeten we evenwel niet vergeten, dat bij het roken gemiddeld een derde van 't gewicht verloren gaat en dat ook de bedrijfskosten van de palingroker het drie- tot vierdubbele van vroeger bedragen. Niettemin is 't een zeer onbevredigende toestand geweest, dat de kleine man er niet over denken kon om paling te kopen, en alleen hij die over een dikke portemonnaie beschikte, zich de luxe kon permitteren om van dat kostelijke gerookte spul te genieten.

Vroeger was 't anders. Toen loonde 't vaak nauwelijks de moeite, om de kuil overboord te zetten: de prijzen waren ongehoord laag. Maar die tijden zijn voorbij! De palingvissers hebben goed geld verdiend, maar daartegenover staat, dat zij — zoals in de afgelopen winter — door 't ijs soms maandenlang gedwongen zijn aan wal te blijven.

En de toekomst? De IJsselmeer-vissers zijn pessimistisch. Langzaam, maar zeker verdwijnt hun eens zo rijke visterrein, dat Zuiderzee heette. Machtige, sterke dijken worden er gelegd, vruchtbare polders verrijzen er uit 't water en steeds kleiner wordt hun jachtgebied. De jonge vissers zullen goeddeels gedwongen worden een ander beroep te kiezen óf hun oude haventje te verlaten en elders een schuit te zoeken. De keus zal niet gemakkelijk zijn.

Maar laten we hopen, dat dit geslacht van stoere Zuiderzee-vissers nooit zal uitsterven. Zij horen bij ons volk, zoals de zee en het water. Zij zijn van ons en wij van hen!